

O DŮVTIPU JEDNÉ PRINCEZNY
ANEB BYSTŘENČINA
DOBRODRUŽSTVÍ

Modemoiselle de l'Héritier

Z francouzského originálu přeložila Kateřina Jabůrková

Vážené paní hraběnce de Murat

Píšete ty nekrásnější veršované povídky na světě, ve verších tak libých a přitom přirozených. Ráda bych vám tedy, milá hraběnko, také jednu pověděla, i když nevím, zda vám bude líbit. Jsem dnes ve zvláštním rozmaru, nemám chuť vyprávět vám ve verších ani v próze. Nebudou to žádná velká slova, oslnivost, ani rýmy, vystačím si s obyčejnou mluvou. Zkrátka s vyprávěním bez okolků, tak, jak jsme zvyklí mluvit. Jde mi pouze o pár morálních poučení.

Moje historika jich bude obsahovat dost, a právě proto by se vám mohla líbit. Zakládá se na dvou příslovích namísto jednoho, to je teď módní, což máte ráda a já v tom také nacházím zalíbení. Díky tomu si budete moci představit, jak naši předci naznačovali, že se dostaneme do velkých trablů, pokud si libujeme v nicnedělání nebo, abych je citovala, že zahálka je matkou všech neřestí. A dozajista se vám bude líbit způsob, jakým naznačovali, že být bdělý je potřeba neustále. Chápete, že zavádím řeč na přísloví: Opatrnosti není nikdy nazbyt.

Láska zvítězí jen tehdy,

Když srdce žádné postranní úmysly nemá.

Vy, která se obáváte, aby vám nějaký šikovný dobyvatel nezatemnil mysl,

Krásko, jestliže máte uchránit své srdce a svůj důmysl,

je třeba ducha zaměstnat.

Ale pokud, i přes vaše úsilí, milovat je vaším údělem,

nechte se kouzlem zaslepit co nejméně,

aniž by přišel ten jeden,

kdo si podmaní vaše srdce plně.

Vyhňte se přeslazeným mladíčkům,

které se poflakují ulicemi

a protože o ničem jiném rozprávět neumějí,

naříkají, jak toužebně milují.

Odolávejte těmto lichotníkům,

a vězte, co se skrývá v jejich mysli;

ty jejich sladké řečičky.

Jsou vymyšlené povídačky.

*Odolávejte naléhání těchto milovníků,
kteří hovoří o vzplanutí od prvních okamžiků.*

A vzplanutí vám přísahají,

vysmívejte se jejich přísahám potají.

Aby si člověk dobře podmanil duši,

delší čas to trvá.

Bud'te vždy jen trochu laskavá, jak se sluší.

Snažte se být co nejdéle svá a hrdá.

Právě prozíravost ta zaručí

váš klid a bezpečí.

Ani jsem to nezamýšlela, drahá paní, a napsala jsem verše! Namísto toho, abych se držela vkusu pana Jourdaina, tvořila jsem rýmy ve stylu básníka Quinaulta! Hned začnu mluvit jednoduše, abych se neúčastnila starých záští vůči tomuto milému mravokárci, a také aby mě někdo nenařkl, že ho okrádám, tak jako to dnes dělá mnoho nelítostných autorů.

ooo

Po času prvních Křižáckých výprav se jeden král kteréhosi evropského království rozhodl, že půjde válčit s nevěřícími v Palestině. Předtím, než se vydal na tak dlouhou výpravu, dobře zaonačil starost o své království. Jeho správu svěřil svému ministrovi, tak schopnému, že ohledně tohoto mohl být klidný. Co tohoto panovníka trápilo nejvíce, bylo, aby bylo postaráno o jeho rodinu. Svou ženu, královnu, ztratil již před delším časem. Nezanechala mu žádného syna, ale stal se otcem tří mladých princezen zralých na vdávání. Ve své kronice jsem se nedozvěděla jejich opravdová jména, vím jen, že v těchto radostných časech byli lidé prostí a nezdráhali se i významným lidem dávat přezdívky, ve kterých se odrážely jejich dobré či špatné vlastnosti. Tak se nejstarší princezně říkalo Ledabyla, což je výraz pro nesnaživá v moderním jazyce, druhé Mluvimila a třetí Bystřenka. Jména, jež se všechna spravedlivě pojila s vlastnostmi každé ze tří sester.

Na světě nebylo nic pohodlnějšího než Ledabyla. Každý den dlouho vospávala, do kostela ji museli dovléct tak, jak vylezla z postele, s rozcuchanými vlasy, šaty rozevlátými bez opasku a často také měla každou pantofli jinou. Během dne se tohle všechno sice dalo do pořádku, ale princezna se nedala přinutit, aby si obula něco jiného, než pantofle. Byla lenivá i jen nazout si střevíčky. Každý den po večeri usedla Ledabyla k toaletnímu stolku, kde strávila dlouhou chvíli. Do půlnoci jedla a zajímala se o kdekou zábavu. Příprava na lože jí zabrala téměř tolik času, jako předtím oblékání, takže se vždy zvládla uložit až k ránu.

Mluvimila vedla úplně jiný život. Byla velmi čilá a sobě věnovala pramálo času, měla však takovou zvláštní potřebu mluvit, že od rána do večera nezavřela pusy. Zнала příběhy o pochybných domácnostech, vypjatých vztazích, milostných plotkách a to nejen celého jejího dvora, ale i těch nejnicotnějších měšťanů. Věděla o všech ženských, které někde něco ukradly, aby si přišly k nějakým blyštivým věčičkám a také měla přesný přehled o tom, na kolik peněz si přijde služebná které hraběnky a komorník kterého markýze. Aby se dozvěděla veškeré novinky, s větším potěšením než nějakému velvyslanci naslouchala své chůvě a švadleně, a následně těmito historkami unavovala všechny, od tatíčka krále, až po lokaje. Neboť když mluvila, nic jí nedělalo starosti. Posedlost mluvením měla u této princezny ještě další dopad. Tahle její spontánnost a hovornost povzbuzovala i přes její postavení dvorní mladíčky k tomu, aby s ní cukrovali. Ona jejich lichotky poslouchala s nenuceností a těšilo ji jim odpovídat, protože musela za jakoukoliv cenu od rána do večera buď někoho poslouchat anebo tlachat. Stejně jako Ledabyla nebyla zvědavá na nějaké přemýšlení či četbu, a stejně tak málo se zajímala o péči o domácnost nebo třeba o předení. Ostatně obě tyto věčně zahálčivé sestry nikdy nepřemýšlely ani prstem nehnuly.

Nejmladší z princezen, Bystřenka, měla úplně jinou povahu. Vždycky se chovala s rozvahou a jednala sama za sebe. Byla velmi chytrá a to také využívala k dobrým úmyslům. Dokonale tančila, zpívala, hrála na hudební nástroje, byla neobyčejně zručná ve všech těch drobných ručních pracích, které ženy

zpravidla milují. V královském paláci zajišťovala pořádek a řád, a svou starostí zabraňovala také řádění úředníků, kteří za těch časů panovníky okrádali.

Tím její nadání nekončilo. Měla velmi dobrý úsudek a dovedla skvěle předvídat, takže vždy v mžiku přišla na to, jak se dostat z kdejaké šlamastyky. Mladičká princezna díky své bystrosti prohlédla nebezpečnou past, kterou králi přichystal jeden falešný velvyslanec ve smlouvě, kterou se král právě chystal podepsat. Aby potrestal zradu tohoto velvyslance a jeho pána, rozhodl se král změnit článek této smlouvy. Tím, že ho přepsal tak, jak mu dcera poradila, byl rázem z podvodníka oklamáný. Mladá princezna přišla ještě i na jinou lest, kterou chtěl na krále ušít jeden ministr, a díky radě, kterou svému otci dala, se zrada obrátila proti ministru samému. Princezna projevila známky své bystrosti a rafinovanosti ještě i při dalších příležitostech. Projevila se tak tolikrát, že jí lidé začali přezdívat Bystřenka. Král ji měl mnohem raději než druhé dvě dcery a na její úsudek spoléhal. Kdyby Bystřenka bývala jeho jedinou dcerou, mohl by odjet bez starostí. Ale stejně tak jako spoléhal na Bystřenku, se obával o chování svých druhých dvou dcer. Jelikož dobře věděl, jaké jsou, chtěl si být jist, že doma bude vše v pořádku. Povím vám tedy teď, jaká přijal opatření.

Nepochybuji o tom, že při tom jak jste znalá všech starověkých děl, půvabná hraběnko, jste již mnohokrát slyšela o kouzelné moci víl. Ten král, o kterém vám vyprávím, byl blízkým přítelem jedné z takových šikovných stvoření, a tak svou přítelkyni vílu vyhledal a vyložil jí svou obavu o dcery. „Ne že by mě trápilo,” říká panovník, „že by ty dvě starší někdy nesplnily své povinnosti, ale jsou tak nerozvážné, neopatrné a tak líné, že se bojím, aby se po mém odjezdu nezapletly do nějaké pošetilosti jen pro své pobavení. U Bystřenky jsem si vědom jejich schopností, budu s ní však jednat jako s ostatními, aby to bylo spravedlivé. Proto vás prosím, milá vílo, abyste mi zhotovila tři skleněná vřeténka, jejichž podstata bude spočívat v tom, že se rozbijí tehdy, když se jejich majitelka proviní proti svému osudu.”

A protože to byla jedna z nejšikovnějších víl, věnovala králi tři čarovná vřeténka, na kterých si dala skutečně záležet, aby králi dobře posloužila. Králi však toto opatření pořád nepřipadalo dostatečné, proto zavedl princezny do vysokánské věže, která stála kus od zámku. Řekl dcerám, že v této věži musí zůstat po celou dobu jeho nepřítomnosti a že jim zakazuje pouštět kohokoli dovnitř. Nenechal jim žádné služebné nebo strážce. Předal jim kouzelná vřeténka a vysvětlil jim, k čemu slouží. Poté políbil princezny, zamkl dveře věže, vzal si klíče a byl pryč.

ooo

Možná si budete myslet, vážená paní, že těmto princeznám hrozila smrt hladem, ale to ani v nejmenším. K jednomu z oken byla pro ně pečlivě upevněna kladka, přes ni přetáhli lano, na které princezny zavěsily košík a každý den ho spouštěly dolů. V tomto košíku jim posílaly denní přiděl jídla. Když princezny košík vytáhly, musely lano zase pečlivě vtáhnout zpátky do pokoje.

ooo

Ledabylu a Mluvimilu dováděl život v takové samotě k zoufalství, nudily se tak moc, že si to ani nedovedeme představit. Musely však být trpělivé, protože jejich vřetenka byla vyrobena tak, že by se při sebemeně podezřelém chování rozbila.

Bystřenka, ta se vůbec nenudila. Její vřetenka, jehly a hudební nástroje ji zabavily. Krom toho, dle příkazu ministra země, se princeznám do košíku dávaly také spisy o tom, co se v království i mimo něj děje. Král tomu tak chtěl a ministr to pečlivě dodržoval, protože si hleděl získat přízeň princezen. Bystřenka horlivě četla všechny tyto novinky a přinášelo jí to rozptýlení. Její dvě sestry se o spisy ani trochu nezajímaly. Tvrdily, že na takové čtení jsou příliš zarmoucené, a že rozptýlení by jim spíše poskytly zábavné hry.

Takto smutně trávily princezny své dny, brblaly, jaký to mají osud, a myslím, že říkaly dokonce i něco o tom, že by se raději narodily do šťastné, nežli do královské rodiny. Hodně času trávily u okna, aby alespoň viděly, co se děje v okolí. Jednoho dne, Bystřenka se zrovna věnovala ve svém pokoji nějaké ruční práci, spatřily sestry, které postávaly u okna, dole pod věží nějakou žebračku. Měla na sobě roztrhané cáry a bída z ní vyloženě číselala. Vzpínala k nim ruce a prosila je, aby ji pustily do své věže, že je jen ubohou pocestnou, která se vyzná ve věcech všeho druhu a náležitě se jim za to odvděčí. Princezny se rozpomněly na to, co jim tatíček nařídil o pouštění kohokoli do věže. Jenže Ledabyla byla tak otrávená z toho, že se má o sebe starat sama a Mluvimila z toho, že kromě sester nemá s kým klábosit, že touha jedné po dokonalém účesu a nevyprávěnanost druhé, je postrčila k tomu, aby neznámou žebračku pustily dovnitř.

„Myslíte si,“ povídá Mluvimila své sestře, „že králův zákaz platí i na někoho, jako tahle chudinka? Já myslím, že ji můžeme bez nějakých důsledků pustit dál.“ „Dělejte si, co chcete, sestřičko,“ odpověděla Ledabyla. Mluvimila, které šlo pouze o toto přitakání, ihned spustila košík dolů. Žebračka do něj vlezla a princezny ji pomocí kladky vytáhly nahoru.

Když žena stanula před nimi, znechutilo je, jak špinavé bylo její odění. Chtěly jí dát jiné šaty, ale ona odvětila, že se převlékne druhého dne a že vzhledem k této hodině začne pomýšlet na to, jak je obsloužit. Jakmile to dořekla, vyšla z komnaty Bystřenka. Byla skutečně udivena, že se svými sestrami vidí tuhle cizí osobu. Sestry jí řekly, proč ji nahoru pustily a Bystřenka, vida, že už se stalo, si své zklamání nechala pro sebe.

Nová pomocnice princezen obešla celou věž pod záminkou toho, že je obsluhuje, ale ve skutečnosti obhlížela, co se kde nachází. Neboť, vážená paní, nevím, zda už to tušíte, ale tato údajná žebračka byla stejně nebezpečná pro zámek, jako jistý hrabě, který kdysi pronikl v převlečení do kláštera. To je ale zase jiná povídka.

Abych vás už nenechávala na vážkách, povím vám, že toto do cárů zahalené stvoření byl ve skutečnosti syn jednoho mocného krále ze sousedství otce našich princezen. Tento mladík, který byl

jedním z nejlstivějších ve své době, úplně svého tatíčka krále ovládal. Ani k tomu nepotřeboval moc lstí, protože tento král byl tak mírný, hodný a laskavý, že se mu říkalo Dobrota. Mladému princovi, který byl samá lest a úskočnost, se zase říkalo Lišák Prohnaný, zkráceně Lišák.

Měl mladšího bratra, a ten měl tolik dobrých vlastností, kolik jeho bratr záporných. Přes své rozdílné povahy byli tito bratři navzájem jaksi spolčeni, což všechny udivovalo. Kromě ryze dobrých vlastností byl ten mladší také moc hezký a měl takové pozoruhodné kouzlo, že se mu říkalo Líbezník. Princ Lišák vnuknul svému otci králi lstivou myšlenku, že se Bystřenčin důvtip obrátí proti nim. Lišák, který už tak neměl tatíčka našich princezen vůbec v lásce, si k němu vypěstoval ještě větší odpor. Navíc, věda, jak je tento panovník opatrný, co se jeho dcer týče, se škodolibě těšil, jak vyžrál na jeho obezřetnost. Pod smyšlenou záminkou si získal od svého otce povolení k cestě a dál učinil taková opatření, že se dovedl k princeznám vetřít, jak jsme to mohli vidět.

Při prohlídce věže princ zjistil, že princezny mohl snadno uslyšet kdejaký kolemjdoucí, z čehož vyvodil, že ve svém převleku musí zůstat po celý den, protože kdyby na jeho lest princezny přišly, mohly by někoho přivolat na pomoc a nechat ho za jeho troufalost potrestat. Celý den se proto choval jako opravdová žebračka a až večer, jakmile byly všechny tři sestry po večeři, odhodil Lišák hadry, pod kterými skrýval svůj urozený šat, vyšívaný zlatem a drahými kameny. Ubohé princezny tento pohled tak vyděsil, že se v mžiku daly na útěk. Bystřenka a Mluvímila byly mrštné a tak se dostaly do svých komnat brzy. Ledabyla byla neobratná i při chůzi a princ se jí za chvíli zmocnil.

Hned se jí vrhl k nohám, přiznal, kdo je zač, a dál povídá, že pověst o její kráse a její portréty ho přiměly opustit jeho přepychový dvůr, aby k ní přišel a přislíbil jí svou věrnost. Ledabyla byla nejdříve tak zmatená, že se ani nevzmohla na to princovi, který byl pořád u jejích nohou, odpovědět. Ale jak jí zahrnoval tisíce sladkými slůvky a ujišťováním, přemluvil ji, aby ho hned v té chvíli přijala za manžela. Její vrozená povolnost jí neumožnila se vzepřít. Řekla ledabyli Lišákovi, že ho považuje za upřímného a že jeho nabídku přijímá, na velké formality ohledně svatby nehleděla. Tímto však přišla o své vřetenko - roztránilo se na tisíc kousíčků.

Mluvímila a Bystřenka se mezitím ve svých komnatách strachovaly, co bude dál. Každá se u sebe zamkla, ale jelikož byly jejich komnaty od sebe docela daleko a sestry nevěděly, co se s tou druhou děje, té noci ani oka nezamhouřily. Druhého dne zavedl prohnaný princ Ledabylu do apartmá na opačném konci zahrady. Tady se princezna Lišákovi svěřila s obavami o své sestry, ačkoli se jim neodvažovala přijít na oči ze strachu, že ji budou za její sňatek hubovat. Princ jí odvětil, že se postará o to, aby sňatek schválily. Chvíli si povídali a potom princ odešel a Ledabylu zde, aniž by si toho všimla, zamkl. Následně se vydal hledat princezny. Chvíli mu trvalo, než objevil komnaty, ve kterých se skrývaly. Mluvímila, která potřebovala neustále mluvit, si sama pro sebe nahlas stěžovala. Princ přišel ke dveřím její komnaty a spatřil ji klíčovou dírkou.

Lišák k ní promlouval skrz dveře a stejně jako její sestře jí napovídal, že pronikl do věže, aby jí přišel nabídnout své slovo a svou věrnost. Tak vychvaloval její přednosti, že Mluvímila, která o sobě měla vysoké mínění, jeho lichotkám uvěřila a mile mu odpověděla. Tahle princezna musela mít opravdu tak bytostnou potřebu mluvit, když se toho nezbavila ani v této chvíli, kdy byla tolik skleslá, mimo jiné, protože celý den nic nejedla. Byla zamčená v komnatě, kde nic k jídlu neměla. Protože byla tak neskutečně zlenivělá a v hlavě měla jen to svoje tlachání, neuměla ani trochu předvídat. Když něco potřebovala, obrátila se na Bystřenku. Tahle princezna, laskavá, pracovitá a prozíravá, na rozdíl od svých sester, měla ve své komnatě vždy spoustu marcipánu, sušenek, sušeného i zavařeného ovoce vlastní výroby. Mluvímila, která takové věci neuměla, byla teď znepokojená jednak od hladu a jednak princovým něžným přemlouváním skrze dveře. Nakonec svůdníkovi otevřela. Skvěle se mu podařilo ji obalamutit, svou roli zvládl dokonale.

Poté oba dva vyšli z pokoje a odešli do zámecké jídelny, kde bylo spoustu jídla, protože princeznám v košíku vždy posílali něco do zásoby. Mluvímila si dál dělala starosti, co se stalo s jejími sestrami, ale vzala si do hlavy, z bůhvíjaké příčiny, že jsou zajisté obě dvě zamčené v Bystřenčině komnatě, kde jim nic nechybí. Lišák se snažil ze všech sil ji v této myšlence utvrdit a řekl jí, že se večer půjde po princeznách podívat. Ona však nesouhlasila, odpověděla, že jakmile pojí, měli by pro ně dojít společně.

Nakonec princ a princezna pojedli spolu, jak se dohodli, a po jídle Lišák požadoval, aby se šli podívat na krásnou zámeckou zahradu. Podal ruku princezně, která ho tam zavedla, a když byli tady, znovu ji začal zahrnovat něžnostkami a mluvilo potěšení, které mu svatba přinese. Řekl jí, stejně jako Ledabyly, ať přijme jeho slovo ihned, protože kdyby se vydal najít její sestry před tím, než se mu zaslíbí, dozajista by byly proti proto, že jako nejmocnější princ ze sousedství by si pravděpodobně měl vzít tu nejstarší, a že by tak tato princezna nikdy nesvolila k tomuto svazku, který si tak vroucně přeje. Mluvímila byla mimo nadání na bezduché tlachání stejně střelená jako její sestra Ledabyly, princovu nabídku přijala a na vlastnosti svého skleněného vřetenka si vzpomněla teprve tehdy, když se rozbilo na spoustu malých kousíčků.

K večeru se Mluvímila vrátila s princem do komnaty a první věc, kterou uviděla, byly střípky jejího skleněného vřetenka. To ji velmi znepokojilo. Princ si toho všiml a zeptal se, co se jí přihodilo. A jak nedokázala udržet jazyk za zuby, pošetile Lišákovi všechno o kouzelných vřetencích prozradila. Princ měl podlou radost z toho, že tatíček princezen bude tímto plně přesvědčen o provinění svých dcer.

Mluvímila už neměla náladu zjišťovat, kde jsou její sestry. Obávala se, a právem, že by její chování neschvalovaly. Princ se však nabídnul, že je půjde najít a řekl, že najde způsob, jak je přesvědčit, aby souhlasily. Po tomto ujištění princezna, která v noci oka nezamhouřila, usnula. Během toho, co spala, ji Lišák stejně jako Ledabyly zamknul.

ooo

Nebyl to snad, vznešená hraběnko, skutečný darebák tenhle Lišák, a tyto dvě princezny zbabělé a nerozvážné? Skutečně se hněvám na ně všechny a tuším, že vy tak také, ale nemějte žádné obavy, každému se dostane toho, co zaslouží. Nakonec se bude radovat jen moudrá a odvážná Bystřenka.

ooo

Po tom co tento proradný princ Mluvímilu zamknul, obešel všechny komnaty v zámku i ve věži, jednu po druhé, a jelikož byly všechny otevřené, vyvodil z toho, že Bystřenka bude v té jediné zavřené. Jelikož si usmyslel, že obelstí všechny princezny, šel totéž odříkat i k Bystřenčiným dveřím. Ale tahle princezna, mnohem prozíravější a ne tak naivní jako její starší sestry, prince dlouhou chvíli jen tiše poslouchala. Nakonec, když bylo jasné, že je uvnitř, mu pověděla, že pokud k ní skutečně pociťuje tak vřelou a upřímnou náklonnost, jak tvrdí, má sejít do zahrady a zavřít za sebou dveře. Potom s ní může dle libosti rozprávět skrze okno její komnaty, které do zahrady vede.

Lišákovi se tato možnost nezamlouvala, a protože princezna pořád urputně trvala na tom, že mu neotevře, tak si tento ničema, hnán nedočkavostí, šel pro poleno a vyrazil dveře. Uviděl Bystřenku ozbrojenou velkým kladivem, které někdo omylem zapomněl v šatníku u její komnaty. Princeznina tvář rudla rozrušením, a i když vrhala na prince dosti nevraživý pohled, stejně mu připadala okouzující. Chtěl se jí vrhnout k nohám, ale ona ustoupila a s hrdostí v hlase ho varovala: „Princi, jestli se ke mne přiblížíte, zasadím vám ránu do hlavy tímto kladivem.” „No tohle! Krásná princezno,” vykřikl princ pokrytecky, „láska, kterou k vám chovám, oplácíte takovým hněvem?” Znovu jí začal z uctivé vzdálenosti přesvědčovat o silném poblouznění, které způsobily pověsti o její kráse a neobyčejném kouzlu. Dodal, že se maskoval jen proto, aby jí přišel oddaně nabídnout celé své srdce a žádal ji, ať laskavě promine to, jak surovým způsobem ho jeho vášeň přinutila zdolat dveře. Nakonec jí chtěl stejně jako její sestry přesvědčit, že by si ji rád vzal za ženu co nejdříve. Také Bystřence řekl, že netuší, kam se ukryly její sestry, protože zatím nepomyslel na to je hledat. Nemyslel prý na nikoho jiného, než na ni. Chytrá princezna, vlašná k tomu, aby se obměkčila, mu odvětila, že musejí sestry najít a potom se na všem dohodnou společně. Lišák jí však na toto odpověděl, že nemohou jít sestry hledat předtím, než bude se sňatkem souhlasit, neboť by zajisté byly proti, také proto, že ony dvě jsou starší a měly by se podle zvyku vdát se dřív.

Bystřenka, která se právem vzpouzela, začala při této odpovědi ještě o to více pochybovat. Strachovala se, co se mohlo sestrám přihodit a rozhodla se pomstít je a zároveň ochránit sebe před podobným neštěstím. Tato mladičká princezna tedy Lišákovi řekla, že si ho klidně vezme za muže, ale že je přesvědčena o tom, že svatby v podvečer jsou prokleté a tak by měli vzájemnou výměnu slibů odložit na zítřejší ráno. Dodala, že princeznám nic neprozradí a požádala ho, aby jí nechal chvíli o samotě, aby si mohla popřemýšlet. Poté že ho zavede do komnaty s velmi pohodlnou postelí a až do zítřejšího rána se zamkne v té své.

Lišák, který si zrovna dvakrát netroufal odporovat při pohledu na Bystřenku vyzbrojenou kladivem, kterým se oháněla, jako by to byl vějíř. Souhlasil s princezniným přáním a rozhodl se nechat jí chvíli na přemýšlení. Jen co se trochu vzdálil, Bystřenka hned běžela přichystat lože v jedné komnatě, ve které se také nacházel otvor do odpadní šachty. Tato komnata byla stejně čistá jako jiné, ale tímto velikým širokým otvorem se ze zámku vyhazovaly všechny odpadky. Bystřenka přes otvor položila dvě hůlky, potom zde pečlivě připravila něco jako lůžko a hned zase běžela zpátky do své komnaty. Když se k ní Lišák po chvíli vrátil, zavedla ho princezna k ustlanému lůžku a vzdálila se. Aniž by se vysvlékl, princ se nedočkavě vrhl na připravené lůžko. Tenké hůlky pod jeho vahou okamžitě praskly a on se zřítíl do šachty. Při pádu se neměl čeho zachytit, pořádně se potloukl a na hlavě si udělal několik boulí. Samotný pád byl dobře slyšet, protože komnata nebyla od té Bystřenčiny daleko, takže okamžitě věděla, že její past splnila účel a v duchu se upřímně zaradovala. Potěšilo ji i to, když slyšela, jak se princ čvachtá ve stoce. Ostatně tohle si princ zasloužil.

Ale nemohla se naplno radovat, jelikož stále myslela na sestry. Co nejdříve je chtěla vyhledat. Mluvimilu našla snadno. Poté, co ji Lišák zamknul na dva západy, zapomněl klíč v Bystřenčině komnatě. Když Bystřenka vtrhla do její komnaty, hluk Mluvimilu vytrhl ze sna a pořádně se lekla. Byla překvapená, že sestru vidí. Bystřenka jí pověděla, jak se zbavila lstivého prince, který je přišel zneuctít. Mluvimilu tahle novinka zasáhla jako blesk. Uměla jen tlachat a rozumu moc nepobrala, a tak princi bláznivě věřila vše, co jí napovídal. I takové hlupačky ještě existují. Svou bolest ovšem neprojevila a šla společně s Bystřenkou hledat sestru. Postupně prošly všechny komnaty, ale sestra nikde. Nakonec Bystřenku napadlo, že by mohla být v zahradním apartmá. Našly ji tam téměř v mdlobách, jak byla vyhládlá, protože za celý den nesnědla ani sousto. Princezny jí pomohly, jak mohly a také si navzájem pověděly, jak to všechno bylo, což Ledabylu a Mluvimilu k smrti rozesmutilo. Pak si šly všechny odpočinout.

Zato Lišák strávil velmi nepříjemnou noc a ani k ránu to nebylo lepší. Princ byl ve sklepení, které nemohl spatřit v celé své hrůznosti, protože tam sluneční paprsky nedosvitly. Nicméně po dlouhém hledání našel východ ze stoky, který vedl do jedné řeky daleko od zámku. Tady ho zaslechli rybáři, kteří byli zrovna na lovu. Prince vytáhli z vody v politováníhodném stavu.

Nechal se odvézt zpátky ke dvoru svého otce, kde se mohl dát v klidu do pořádku. Pro tu hanbu pocítil k Bystřence tak hlubokou nenávisť, že více než na své léčení pomýšlel nyní na to, jak se jí pomstí.

Ona princezna byla teď dost smutná, čest jí byla tisíckrát cennější než žití a nedokázala oponovat té beznaději z ubohé slabosti svých sester. Chatrné zdraví princezen, které způsobily nedůstojné vdavky, také představovalo pro Bystřenku těžkou zkoušku. Lišák, který byl už dost padoušský, zapojil po své příhodě veškeré úsilí, aby byl ještě padouštější. Ani ty splašky ani modřiny ho nermoutily tolik jako zjištění, že je někdo rafinovanější než on. Vytušil následky svých dvou dohodnutých sňatků, a aby nemocné princezny vylákal, nechal přinést pod okna zámku velké nádoby se stromy obsypanými

překrásnými plody. Ledabyla a Mluvimila, které se ustavičně zdržovaly u oken, nemohly ovoce nevidět. Hned na něj dostaly nezkrotnou chuť a donutily Bystřenku, aby se spustila košíkem dolů a ovoce jim natrhala. Laskavá princezny to nedokázala sestřám upřít. Spustila se dolů a natrhala sestřám to krásné ovoce, které nenasytně zhltyly.

Druhého dne se objevily zase jiné druhy ovoce. A s nimi opětovná chuť princezen, opětovná Bystřenčina laskavost, ale ukrytí Lišákovi důstojníci, kteří poprvé šanci propásli, už podruhé neváhali. Zmocnili se Bystřenky a před zraky jejích sester, které si teď zoufalstvím vlasy trhaly, ji odvedli.

Lišákovi posluhové Bystřenku odvedli do venkovského domku, kde se princ zotavoval. A jelikož byl doslova bez sebe vzteky kvůli této princezně, zasypal ji nadávkami, na což ona vždy odpovídala rázně a s důstojností jí vlastní. Nakonec, potom co ji několik dní věznil, ji Lišák nechal převézt na vrcholek vysokánské hory, kam zanedlouho dorazil i sám. Na tomto místě jí pověděl, že ji zabije tak, aby se jí pomstil za to, co mu způsobila. A pak ten prohnáný princ předvedl princezně sud, jehož vnitřek byl celý pokryt noži, břitvami a skobami, a pověděl jí, že aby ji po zásluze potrestal, bude uvržena dovnitř a svalena z vrcholku hory dolů. I když Bystřenka nepocházela z Říma, stejně jako kdysi Regulus nebyla vyděšená z toho, jaká muka pro ni byla připravena. Princezna si zachovala svou neochvějnost a dokonce veškerou duchapřítomnost. Lišák ani trochu její hrdinkost neobdivoval, naopak to u něj vzbudilo další vlnu hněvu a pomýšlel na to, jak její smrt uspišit. Při tomto úmyslu se sehnul k otvoru do sudu, nástroji jeho pomsty, aby zkontroloval, zda jsou všechny vražedné nástroje na svém místě. Když Bystřenka uviděla, jak je princ tímto prohlášením zaneprázdněn, na nic nečekala. Obratně ho strčila do sudu a ten svalila z hory dolů dřív, než se princ stačil vzpamatovat. Po tomto kousku se dala na útěk. Princovi služebníci, kteří s obrovskou lítostí přihlíželi, jak krutě chce s touto jemnou princeznou naložit, se za ní nevydali, aby ji zastavili. Navíc byli tak vyjevení z toho, co se Lišákovi stalo, že měli plnou hlavu toho, jak tento rychle se valící sud zastavit. Ale to bylo zbytečné. Sud se svalil až na samé úpatí hory a sloužící z něj svého prince vytáhli pokrytého tisíci ranami.

To, co se Lišákovi přihodilo krále Dobrotu a prince Líbezníka velmi znepokojilo. Co se jejich lidu týče, ten tím nebyl znepokojen vůbec. Lišáka nenáviděli a dokonce se divili, jak může Líbezník, tak šlechetný a štědrý, tolik lpět na svém ničemném starším bratrovi. Ale takový prostě Líbezník byl, velmi lpěl na svých pokrevních příbuzných. Lišák svou náklonnost vždy dokázal zahrát tak, že bratr, štědrost sama, by si neodpustil, kdyby nereagoval vřele. Líbezník tak byl velice zarmoucen tím, jak bratr trpěl a udělal vše potřebné proto, aby se rychle zotavil. Ale i přes veškerou péči všech Lišákovi nic nepomáhalo k úlevě, spíše naopak, jeho rány jakoby se stále více a více rozevíraly a působily mu delší utrpení.

Potom co se Bystřenka útekem vysvobodila z tohoto hrozného nebezpečí a šťastně se dostala na zámek, kde zanechala své sestry, netrvalo dlouho a zavalila jí další vlna zármutku. Každá ze sester přivedla na svět syna. Bystřenku se styděla i za své sestry. I přesto se odvaha této mladé princezny

nepodlomila, a ačkoli už tak žila v nebezpečí, touha skrýt, jak moc se za své sestry stydí, ji přiměla vystavit se ještě dalšímu. Snažila se být co nejobezřetnější, aby se jí její záměr vydařil. Převlékla se za muže, děti svých sester zavřela do krabic, ve kterých udělala malé otvory před jejich ústy, aby mohli dýchat. Potom s těmito a ještě jinými krabicemi usedla na koně, a takto vybavená dorazila do hlavního města království krále Dobroty, kde byl také Lišák.

Když Bystřenka dorazila do města, zjistila, že to, jak štědře se Líbezník odvděčoval za léky pro bratra, přitáhlo na tento královský dvůr všemožné šarlatány z celé Evropy. V té době bylo totiž mnoho darmojeďů, intrikánů bez pořádného zaměstnání, kteří se vydávali za obdivuhodné lidi mající ten dar, že dokážou uzdravit všechny neduhy. Ve skutečnosti jejich jediným darem bylo nadání, jak někoho dokonale ošálit a proto si vždy získali důvěru lidí. Věděli, jak je zaujmout svým neobyčejným zevnějškem a podivnými přídomky, kterými se nazývali. Tito samozvaní lékaři nikdy nezůstávali ve svém rodném kraji, neboť výsada toho, že pocházejí z velké dálky, jim často zaručovala uznání u prostého lidu.

Důvtipná princezna tohle vše dobře věděla. Zvolila si proto tomuto království cizí jméno, a to Medício. Potom se postarala, aby se rozneslo, že přijel rytíř Medício, který zná spoustou zázračných tajemství, jak uzdravit i ty nejhroší a obtížně se zacelující rány. Líbezník nechal pro tohoto takzvaného rytíře ihned poslat. Bystřenka vešla jako ten nejzkušenější šarlatán a pronesla asi pět, šest slov o umění, jejímu projevu nic nechybělo. Princezna byla překvapena dobrým vzhledem a příjemným vystupováním Líbezníka a po chvíli rozjímání s tímto princem o zraněních jeho bratra pověděla, že půjde sehnat lahvičku zázračné vody, která je jako žádná jiná, a že zatím zde zanechá dvě krabice se vzácnými mastmi pro zraněného prince.

Potom tento domnělý léčitel odešel a nevracel se. Všichni nedočkavě čekali, až se vrátí. Nakonec, když pro něj nechali poslat, někdo uslyšel dětský křik z Lišákova pokoje. Všichni tím byli nadmíru překvapeni, protože v něm na pohled žádné děti nebyly. Kdosi se zaposlouchal a přišel na to, že křik vychází z krabic toho šarlatána.

Byli to právě Bystřenčini synovci. Princezna je dosyta nakrmila předtím, než vstoupili do zámku, ale teď už tomu bylo dlouho a oni se pláčem dožadovali jídla. Krabice byly otevřeny a všichni byli překvapeni, že uvnitř jsou dva překrásní kloučci. Lišák ihned vytušil, že jde o Bystřenčin počin. To v něm vyvolalo nepopsatelný vztek a přitížilo se mu natolik, že bylo jasné, že mu to musí přivodit smrt.

Líbezníka to velice zasáhlo a Lišák, proradný až do své poslední hodinky, přemýšlel, jak náklonnosti bratra využít. „Vždy jste mě měl rád, princí,“ řekl mu, „a nyní pláčete, že mne ztratíte. Už nepotřebuji důkaz, abych věděl, že jste mi byl celý život přítelem. Umírám, ale pokud vám na mně skutečně záleželo, slibte mi, že mi splníte prosbu, o kterou vás teď požádám.“

Líbezník, který nebyl sto bratrovi v tomto stavu nic odmítnout, mu slíbil, s nejlepším svědomím, že mu splní vše, oč požádá. Hned jak Lišák uslyšel tuto přísahu, pověděl neklidně bratrovi: „Zemřu klidně, princí, jakmile budu pomstěn. To prosba, kterou na vás mám je požádat Bystřenku o ruku hned po mojí smrti. Určitě si tuto mazanou princeznu získáte, a jakmile bude ve vaší moci, probodnete jí srdce dýkou.” Líbezník se při těchto slovech otřásl hrůzou, uvědomil si neopatrnost své přísahy, ale už nebyla možnost, jak ji vzít zpět a nechtěl ničeho přiznat bratrovi, který chvíli nato naposled vydechnul. Král Dobrota tím byl velmi zarmoucen. Jeho lid, který Lišáka ani trochu nelitoval, byl šťasten, že po jeho smrti bude následníkem trůnu Líbezník, který byl pro své vlastnosti všemi milován.

I Bystřenka, která se opět šťastně vrátila, se brzy dozvěděla o Lišákově smrti. Chvíli na to princeznám také řekli, že se vrací jejich tatíček král. Panovník se přihnul do jejich věže a první, co ho zajímalo, bylo vidět ona skleněná vřeténka. Ledabyla si přivlastnila Bytřenčino vřeténko a ukázala ho králi. Potom, po zdvořilé pokloně, zase vřeténko vrátila tam, odkud ho vzala. Mluvímila udělala to stejné a nakonec Bystřenka přinesla ukázat své vlastní vřeténko. Král byl však podezřívavý a chtěl vidět všechna tři vřeténka pohromadě. Jediný, kdo mu mohl vřeténko ukázat, byla Bystřenka a král se tak rozčlilil na dvě starší sestry, že je ještě v tu samou hodinu poslal k víle kmotřičce, která mu vřeténka dala, aby si je po zbytek života nechala u sebe a potrestala je tak, jak si zaslouží.

Pro začátek jejich trestu je víla odvedla do galerie svého královského zámku, kde nechala vymalovat dějiny mnoha vznešených dam, proslulých svými ctnostmi a pracovitostí. Díky zázračnému vílímu kouzlu se všechny tyto postavy hýbaly a od rána do večera byly činorodé. Na každém kousíčku byly vidět významné počiny a oslavná hesla těchto ctnostných žen, a pro obě sestry to bylo opravdové pokoření vidět a porovnat tyto hrdinky se svou žalostnou situací. Tu si však způsobily svou vlastní nerozvážností. Na vrchol všeho toho zármutku jim víla s vážností v hlase sdělila, že kdyby se bývaly chovaly tak, jako ženy z obrazů, nebyly by se dopustily takových ubohých poklesků a nebyly by ztraceny. Ale zahálka, ta je matkou všech neřestí a původem jejich neštěstí. Víla dodala, že proto, aby se už nedostaly do podobných nesnází, a aby vynahradily ztracený čas, je dobře zaměstná. Ledabyla nemohla opanovat zoufalství z tohoto života, zcela jiného než na který byla dosud zvyklá, že zemřela žalem a vyčerpáním. Mluvímila, která chvíli nato přišla na způsob, jak ze zámku víly uniknout, si rozbila hlavu o strom a následně zemřela u prostých venkovanů.

Při své dobrosrdečné povaze pocítila Bystřenka pro osud svých sester palčivou bolest a uprostřed všeho toho smutku, se navíc dozvěděla, že princ Líbezník požádal jejího otce o její ruku a ten mu ji přislíbil, aniž by se o tom Bystřence zmínil. V těchto časech nebylo zvykem zabývat se tím, co k sobě daný pár cítí. Bystřenka se celá zachvěla, když se o tom dozvěděla, právem se obávala, aby nenávisť, kterou k ní Lišák pocíťoval, nezasel i do srdce bratra, který ho měl tak rád. Obávala se, že si ji chce vzít jen proto, aby bratra pomstil. Plná pochybnosti se princezna šla poradit s vílou kmotřičkou, která si jí cenila tak moc, jako jejími sestrami opovrhovala.

Víla nechtěla Bystřence nic prozradit, řekla jí jen: „Princezno, jste moudrá a opatrná, doposud jste se chovala správně a bylo to tím, že jste se řídila myšlenkou, že opatrnosti nikdy není nazbyt. Pokračujte podle svých mravních zásad a nakonec budete šťastná i bez mých rad.“ Bystřenka, která v tomto nenašla rozhršení, se na zámek vrátila krajně rozrušená.

Několik dní na to si princezna prince Líbezníka, v zastoupení vyslance, vzala, a byla poslána ke svému chotě, který na ni čekal za hranicemi své říše. Lidé ji nadšeně vítali při vjezdu do prvních dvou měst království krále Dobrotы, ve třetím městě se setkala s Líbezníkem, který jí na příkaz otce přišel naproti. Všichni byli překvapeni, že je princ tak smutný, když o svatbu tolik stál. Sám král mu to ještě zhoršil, když ho i přes jeho nesouhlas poslal princeznu uvítat.

Když ji Líbezník uviděl, její krása ho zaskočila. Pověděl jí několik hezkých slůvek, avšak takovým zvláštním způsobem, který všechny překvapil, protože věděli, jako moc umí být tento princ duchaplný a galantní, ale nyní jakoby svou duchapřítomnost ztratil. Z celého města se ozývaly radostné výkřiky a ze všech koutů byla slyšet hudba a ohňostroje. Po velkolepé hostině se měli oba novomanželé vydat do svého apartmá.

Bystřenka, která měla stále na paměti přísloví, které jí víla připomněla, měla jeden nápad. Požádala jednu ze svých služebných, která měla klíč od jejich apartmá, aby jí do komnat přinesla slámu, měchuřinu, ovčí krev a střeva ze zvířat sněžených při hostině. Princezna vešla do komnaty pod nějakou záminkou a sestavila postavu ze slámy, do které vložila střeva a měchuřinu naplněnou krví, poté postavě oblékla lehkou košilku a noční čepec. Jakmile s tímto strojením skončila, odešla k ostatním. Nedlouho poté byla se svým chotě odvedena do jejich komnat. Poté co měli čas se upravit, odnesla dvorní dáma louče a vzdálila se. To byla Bystřenčina příležitost. Strčila nastrojenou postavu do postele a schovala se v rohu pokoje.

Princ si několikrát povzdechl, vzal svůj meč a vrazil jej do srdce, které mělo patřit Bystřence. V tu chvíli ucítil, jak se krev rozlévá do všech stran a odhalil nehybnou postavu. „Co jsem to učinil?“, vykřikl Líbezník. „Proč? Po už tolika krutých ranách jsem učinil něco strašného, abych dodržel slib a připravil jsem o život překrásnou princeznu, se kterou jsme pro sebe byli stvořeni. Její půvab mě okouznil hned od první chvíle, kdy jsem ji spatřil, a přesto jsem nebyl dost silný na to, abych se zprostil slibu daného krutému hněvem posedlému Lišákovi. Ach nebesa! Jak může vůbec někoho napadnout mstít se ženě s tolika ctnostmi? Ach! Lišáku, naplnil jsem tvou nespravedlivou pomstu, ale pomstím také Bystřenku tím, že zabiji sebe. Ano, krásná princezno, stejným mečem musím...“ Při těchto slovech Bystřenka slyšela, jak princ hledá meč, který předtím v rozrušení upustil, aby proťal sám sebe a nechtěla, aby se dopustil takové pošestlosti a tak vykřikla: „Princi, já nejsem mrtva! Vaše dobré srdce mi ukázalo, jak litujete, a nevinnou lší jsem vás uchránila od zločinu.“

Bystřenka Líbezníkovi potom vyprávěla o svém nápadu připravit slaměnou postavu. Princ, který by bez sebe radostí při zjištění, že je princezna naživu, byl uchvácen princezninou opatrností a byl jí nekonečně zavázán za to, že jej neviní z toho skutečně hrůzného činu. Opravdu nechápal, že neprohlédl podlost přísahy, která mu byla tak obratně vnucena.

Kdyby se však Bystřenka nebyla vždy řídila příslovím, že opatrnosti není nikdy nazbyt, byla by mrtva a její smrt by také způsobila smrt Líbezníkovi. Potom bychom mohli donekonečna přemítat nad tím, jak musel být citově zmatený. Ať žije opatrnost a duchapřítomnost! Ty ochránily tuto dvojici před osudným neštěstím a umožnila jim tak žít ten nejkrásnější osud. Vždy k sobě cítili velkou náklonnost a prožili krásný dlouhý život ve slávě a nepopsatelném blahu.

ooo

To je tedy, vzácná paní, Bystřenčin kouzelný příběh. Přiznávám, že jsem jej trochu vyšperkovala a natahovala. Když vyprávíme příběhy, značí to, že nemáme mnoho na práci. Hledáme, jak bychom se zabavili, a myslím si, že nejlepší je trošku natáhnout, aby naše rozprava trvala déle. Navíc se mi zdá, že když se přikráší, jsou tyto příběhy zábavnější. Můžete si myslet, vznešená hraběnko, že je snadné je ponechat krátké. Ujišťuji vás, že kdybyste chtěla, mohla bych vám Bystřenčin příběh povyprávět v pár slovech. Ale to by nebylo takové, jak mi to vyprávěli jako dítěti. Vypravování má zabrat alespoň hodinku.

Nepochybují, že víte o proslulosti tohoto příběhu, ale nejsem si jista, zda tušíte, co se říká o jeho starobylosti. Tradice praví, že trubadúři nebo vypravěči původem z Provence vymysleli příběh o Bystřence dříve než Abélard či hrabě de Thibaut sepsali své romány. Ty, které se věnují pouze mravnosti. Dozajista jste si správně povšimla, že je velmi dobré jej vyprávět dětem, abychom v nich podnítili lásku ke ctnostem. Nevím, zda vám jako dítěti vyprávěli Bystřenčin příběh, ale mně

stále dokolečka dokola vychovatelka má, namísto bajek,

vyprávěla o rysech mravnosti,

které vykazuje tento příběh.

Jsou zde, mezi vši tou bolestí.

Jeden prohnáný princ, kterého škodolibost hrozná přiměla k velké neřesti.

Vidíme zde dvě neopatrné princezny,

které uboze a marnivě trávily celé dny,

a tak zcela hanebně,

poklesly velmi ničemně.

A za své ubohé nedbalosti,

dostaly rychlé a spravedlivé tresty.

Ale, jak nás poučí tento příběh krásný,

neřestným, těm dostane se trest a ti, kdo jsou ctnostní

zvíťzí a sláva jim a čest.

Po tisíci příhodách, neuvěřitelné připadaly každému,

dostalo se Bystřence, moudré a opatrné

A Líbezníkovi, štedrému a šlechtnému,

Slávy dokonalé.

Ano, tento příběh je velmi neobvyklý,

Více než bajka o opici a lvu.

Já v něm nacházím zalíbení, stejně jako mnoho dětí,

Avšak tyto bajky se líbí i těm nejvznešenějším.

Chcete-li, půvabná hraběnko,

Přikrášlete i vy po svém tyto příběhy, Stará Galie vás prosí.

Učiňte tedy novodobějšími,

důvtipné příběhy, plné zručnosti, které vymysleli trubadúři

Obklopuje je rouška záhadná,

která se té z Ezopových bájí vyrovná.

Překlad až na pár míst s posunutým významem zachovává původní sdělení, i když místy zkracujete. Nebojte se příběh dynamizovat, ale neztrácejte celistvost.

Opravte si interpunkci (většina modrých políček) – unikají hlavně konce vedl. vět.

Častá ukazovací zájmena je třeba zkrátit n. vynechat (D).

Kromě případů s FPV dobrá skladba vět a souvětí; pokud jde o verše, ty by k dokonalosti potřebovaly vybrousit, ale to nebylo zadání – příběh sám je přeložen velmi pěkně.